

TARIX DARSLARINI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA TARIXIY FAKTLARNING ROLI

*Respublika ixtisoslashtirilgan sanat-maktabi
Kattayeva Moxira Nadjimovna*

Annotatsiya: Tarix fanlarini o'qitish samaradorligini oshirishning murakkab vazifasini muvaffaqiyatli hal etish, uni takomillashtirish faqat pedagogik faoliyatini ob'ektiv har tomonlama tahlil qilish asosida o'qitish va ta'lim jarayonini samarali qurishga asoslangan holda amalga oshirilishi mumkin.

Kalit so'zlar: tarix fanlarini o'qitish, ta'lim klasteri, mobil-metodik guruhlari, kasbiy faoliyat, iqtidor, kreativlik, tarixga nazar.

Darsda samaradorligini oshirish uchun avvalom bor, o'qituvchining mahorati va ijodkorligi muhim bo'lib, bunda o'qituvchi tomonidan darsning maqsadiga qarab turli vositalardan foydalanishi maqsadga muvofiq.

1. Ta'limning texnik vositalari - o'quv materialini ko'rgazmali namoyish etishga, uni tizimli etkazib berishga yordam beradi; o'quvchilarga o'quv materialini tushunishlariga va yaxshi eslab qolishlariga imkon beradi, o'quv materialini ko'rgazmali namoyish etishga, uni tizimli etkazib berishga yordam beradi; talabalarga o'quv materialini tushunishlariga va yaxshi eslab qolishlariga imkon beradi. Bularga misol qilib, diaproeatr, grafoproeatr, doska bloknot, doska stend, flipchart, videofilmlar, yozuv taxtasi va hokazolarni olishimiz mumkin.

2. Yordamchi ta'lim vositalari - grafiklar, chizmalar, namunalar bo'lib, bularga quyidagilarni misol qilib olishimiz mumkin: model', mulyajlar, grafik, jadval, diagrammalar, namunalar, chizmalar, sxema va boshqalar.

3. O'quv - uslubiy materiallar - o'quv materiallari ya'ni, darslik, xrestomatiya va boshqa o'quv qo'llanmalar yordamida o'zlashtirilgan o'quv materiallarini mustahkamlash uchun mashhlar, yo'riqnoma, o'quv topshiriqlari yozilgan tarqatmalar. Bular talabalarning mustaqil ishlarini faollashtirishga yordam beradi.

Misol uchun: Ish varaqasi, eslatma, nazorat varag'i va matnlar. Bular o'quvchilarning mustaqil ishlarini faollashtirishga yordam beradi. Dono xalqimizda "ming marta eshitgandan ko'ra bir marta ko'rgan yaxshi" degan naql bor.

O'qituvchining faqatgina og'zaki bayon metodi yordamida dars tashkil etilsa o'quv materialini o'zlashtirish ko'rsatkichi 10% bo'lishi ehtimoldan yiroq emas. Bunday sharoitda dars o'tish samarasi past bo'ladi. Mashg'ulotlarda o'quv materialini ham ko'rgazmali shaklda taqdim etish, shu bilan birga o'quvchilarni amaliy ish jarayonini ham tashkil etilishi maqsadga muvofikdir. Tarix darslarida ta'limning

texnika vositalaridan fodalaniş darsning samadorligini oshiradi. Taʼlimning texnika vositalari oʻqitish va oʻrganish sifatini koʻtarishga oʻquvchilarning oʻquv materilini qoʻziqib oʻrganishga xizmat qiladi.

Tarix oʻqitish tajribasiga koʻra maktabda taʼlimning quyidagi texnika voistalaridan foydalanilmoqdi.

1. Oddiy texnika qurilmalari. Xarita oʻquv kartinalari ilinadigan, yogʻochdan yoki boshqa materialdan yasalgan siljiydigan oddiy qurilmala, koʻchma sinf doskasi, sinf devoriga ilinib ikki yoqlama ochiladigan doska.

2. Ovozli apparatlar. Proigrovatel (plastinkalar qoʻyib ovoz chiqaradigan asbob). Magnitafon, radiopriyomniklar. Maktab tajribasida plastinkalar va magnit lentalar yordamida shuningdek, radiopriyomniklar vositasida oʻquvchilarni klassik va boshqa bastakorlarning asarlari bilan tanishtirish borgan sari keng quloch yoymoqda. Chunki, muzikali ijodiy asarlarga doir maktab kursining madaniy-tarixiy materialini plastinka va lenta yozuvlarisiz koʻrsatib boʻlmaydi. Masalan madaniyatga doir mavzularni oʻtganda musiqa asarlarini eshitish darsni maroqli qiladi.

3. Har xil koʻrsatuv asboblari va qoʻllanmalar taʼlim texnika vositalarinig uchinchi guruhini tashkil etadi. Ular epidiaskop, diapozitivlar, diafilmlar va oʻquv kinofilmlaridan iborat.

Texnika vositalari bilan taʼminlangan xona asosan quyidagi talablarga javob berishi lozim.

a) xonani tezda qorongʻilashtirish va tezda yoritish mumkin boʻlsin;

b) qorongʻi vaqtda ham oʻquvchilarning yozuv-chizuv ishlarini olib borish, ekran tasvirini daftarga tushirishi, darslik matni bilan ishlashi uchun oʻtirgan oʻrinlari maxsus lampochlar bilan yoritiladi;

v) xonada juda katta doska boʻlishi kerakkki, uning bir qismi yozish uchun boʻsh boʻlsin;

g) xarita va kartinalar ilinadigan maxsus moslama boʻlsin;

d) zarur texnika vositalari va ularni koʻrsatadigan apparatlar xonada mavjud boʻlishi bilan birga ular tuzuk, ishga yaroqli holda saqlansin;

e) oʻquv kinofilmlari ham taʼlimning koʻrgazmali vositalari jumlasidandir. Kinofilʼm oʻquvchilar koʻz oʻngida tarixiy voqeaning jonli obrazning koʻrgazmali qilib toʻliq harakatda gavdalantiradi.

Tarixiy mavzularga bagʻishlangan badiiy filmlar (masalan «Muz jangi»...) oʻzini mazmuni va tarixiy voqealarni jonli qilib koʻrsatish jihatidan tarixiy badiiy asarlarga oʻxshab ketadi. Kinofilmlar, aniqsa, badiiy filmlar oʻquvchilarga emotsional taʼsir koʻrsatish, estetik va ahloqiy tarbiya berish vositasi hamdir. Kinofilmlar bilim olish vaqtini iqtisod qilishga yordam beradi.

Oʻquvchilar oddiy shiroitda oʻqituvchining bayonidan muzey va har xil tarixiy joylarga sayoxatlarda boʻlib soatlar sarf qilib oladigan bilimlarini 10-15 daqiqalik

filmlarini ko`rib olishlari mumkin. Xozirgi vaqtda tarix va jamiatshunoslik o`qitishda teleeshittirishning ikki turidan foydalanilmoqda:

a) sinfda qabul qilish uchun beriladigan ertalabki ko`rsatuvlar,

b) o`qishdan tashqari vaqtlardagi teleko`rsatuvlar o`quvchilar bu eshittirishlarni uyda tomosha qiladi. Uquv teleko`rsatuvlarni qabul qilish uchun maktabda oynalarni parta bilan berkitilgan ikkita televevorli maxsus o`rgatish apparatlari muxayyo bo`lgan sinf xonasi bo`lishi zarur.

Darsda uquv teleko`rsatuvlarning ikki xil turi qabul qilinadi.

a) 15 daqiqalik teleko`rsatuv.

b) 30-40 minut davom etadigan yangi materiallarni bayon qilishga bag`ishlangan tematik teledars yoki takrorlash darsi. Teleko`rsatuvga yirik olimlarini yozuvchilar tajribali uqituvchilar yuristlarni hamda tarixiy voqealarning ishtirokchilarini jalb etish uquv materiallarini o`rganishning samaradorligini oshiradi. Uqituvchi teleeshittirishni qabul qilishga puxta tayyorgarlik ko`radi. Uqituvchilarning teleko`rsatuvlar mazmunini puxta o`zlashtirib olishlari uchun uqituvchi ularga eshittirish mazmuni yuzasidan savollar beradi. Yoki boshqa vazifalar beradi. Natijada o`quvchilar ko`rsatishni faol fikrlab o`zlashtiradilar.

Xulosa o`rnida, O`qituvchi teledarsni qabul qilishni suxbat bilan yakunlaydi. Shunday qilib teleekran tarix o`qitishda ko`rsatkichlarning samaradorligini yanada oshirib yubordi. Tarix o`qitish tajribasi teledars g`oyaviy tarbiyaviy va didaktik jihatdan boshqa ko`rgazmali vositalardan ko`ra xiyla afzal ekanligini isbotladi.

Adabiyot:

1. "O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5847-sonli prezident farmoni. Toshkent. 8 oktyabr 2019 yil.

2. Mirziyoev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. Toshkent. "O'zbekiston", 2021. -B. 233.

3. G'afforov Ya.X. Tarix o'qitish metodikasi/ . Darslik. Toshkent:-B.285.

4. Davlatov O.G'. Talabalarda axborot xavfsizligini ta'minlash kompetentligini tarixiy-madaniy meros vositasida rivojlantirish: Avtoref. ped.fan.bo'yicha fal.dok. - Toshkent, 2018. - 57 b.

5. Ismailov A.F. Akademik litseylarda tarix fanini o'qitishning innovatsion texnologiyalarini takomillashtirish: Avtoref. ped.fan.bo'yicha fal.dok. - Toshkent, 2018. - 50 b.